

Posudek bakalářské práce Anny Holešínské:
Historicita Neronova pronásledování: prameny a moderní hypotézy,
Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2019, počet stran 53

Autorka bakalářské práce (dále autorka b. p.) si zvolila vzhledem k probíhající diskusi aktuální téma.

Práce je vhodně rozdělena do pěti částí, opatřena informativním úvodem a zakončena přehledným závěrem.

Stanoveným **cílem** práce je zaujmout stanovisko k otázce historicity Neronova pronásledování a hodnocení moderních hypotéz, které se tématu týkají.

Struktura bakalářské práce

V Úvodu (s. 7) je vhodně definován cíl práce.

Snad by bylo vhodné uvést již v úvodu v poznámce odkazy na některá díla historiků antického starověku, kteří pokládají Neronovo pronásledování křesťanů za první v římských dějinách.

V první kapitole (s. 8-13) s názvem *Základní prameny k Neronovu pronásledování* jsou představeny tyto prameny, tj. zpráva Tacitova (*ann.* XV, 44, 2-5), Suetoniova (*Nero* 16,2), První list Klementův 5-6, u něhož již na tomto místě autorka b. p. náležitě poukazuje na fakt, že ne všichni badatelé (včetně Shawa) jej považují za autentický. Rovněž tak si zde lze všimnout opatrné formulace na s. 12: *sv. Petra a Pavla, o kterých se dle křesťanské tradice věří, že byli popraveni za Neronovy vlády*. Touto otázkou se A. Holešínská nezabývá, i když podle mého názoru patří i tato otázka k těm sporným místům, o které sporným stranám také jde.

V druhé kapitole (s. 14-19) jsou pod názvem *Další relevantní prameny* (s. 14-19) představeny další zprávy: Suetoniova (*Claudius* 25,4), Plinia Mladšího (*epist.* X, 96, 1-2; 9), Tertullianova (*Apologeticum* 5,2), *Skutky apoštolů* (11, 26), *První list Petrův* (4, 14-16), zpráva Sulpicia Severa (*Chronica* II, 29,1-3), Korespondence mezi Senekou a Pavlem (*Epistulae Senecae ad Paulum et Pauli ad Senecam*) a zároveň naznačeno, které jsou právě ty relevantní. U Tertulliana poukazuje A. Holešínská správně na odvozenost jeho zprávy z Tacita, u prvního listu Petrova na sporné datování; u Sulpicia Severa je její formulace o spojení této zprávy s Tacitem rozhodněji než při hodnocení zprávy Tertullianovy; u Tertulliana mohla být formulace podobně rozhodná. *Epistulae Senecae* autorka jednoznačně z relevantních pramenů vylučuje. Naskytá se otázka, zda je nadpis kapitoly šťastný.

Třetí kapitola (s. 20-29) s názvem *Shawova teze* je obsáhlejší, protože jde o jádro práce, o interpretaci Tacitova textu v *Letopisech* (XV,44, 2-5).

Shawovy názory na s. 28-29 podává autorka b. p. přehledně, soustředí se na jeho hlavní stanovisko, že neexistují soudobé doklady o Neronově pronásledování křesťanů a že se v podstatě jedná o retroprojekci pozdějších persekucí do dřívějšího století. K jejímu celkovému představení lze snad mít drobnější poznámky:

Shaw podle autorky považuje pasáž v Tacitovi za autentickou (na jedno Shawovo důležité slovo však mohla autorka upozornit hned na začátku na s. 20: v abstraktu, str. 73 Shaw píše: "Although the passage is **probably** genuine Tacitus" ..., které posuzovatele činí pozorným). Když se autorka b. p. se soustředí na problém spojení křesťanů s požárem Říma za Nerona (s. 23 nn.; u Shawa s. 78 nn.), nastává podle mne malý problém v tom, že k Shawově verzi, jak se mi jeví, připojuje svou vyvracející interpretaci, která je sice věcná, ale mohla by zmýlit

čtenáře (*Zde je důležité slovo appellabat*). Jde o to, aby byly vždy výrazně odděleny názory obou stran (Shawa a autorky), což se posléze na dalších místech patřičně děje.

Na prvním místě se autorka b. p. soustřeďuje na interpretaci Tacitových znalostí o křesťanech. Ukazuje, že podle Shawa měl Tacitus spíše vágní základní znalosti o křesťanství, poukazuje na styčný bod mezi ním a Suetoniem a také mezi ním a Pliniem Mladším a zdůrazňuje, že mezi těmito autory existovalo přátelské pouto (s. 24; 27), z čehož podle Shawa vyplývá, že jejich podání faktů mohlo být určitým způsobem ovlivněno. Dále se zaměřuje na to, že podle Shawa je Tacitovo označení viníků za křesťany, anachronismus. První užití tohoto názvu je podle Shawa ve *Skutcích apoštolů*, které jsou podle něj datovány do 90 let 1. stol. Jak dovozuje autorka b. p. (s. 27), považuje Shaw za nepravděpodobné, že by obyvatelstvo Říma v době požáru znalo křesťany tak, že by je nazývalo *Chrestiani*. Dále autorka b. p. poukazuje na to, jaké uvádí Shaw spojitosti mezi Tacitovými znalostmi o křesťanech a Pliniovými, a na to, že Plinius - řečeno mými slovy - by měl vědět o křesťanech více, kdyby byli spojováni s požárem Říma (s. 27). K otázce vztahu Plinia Ml. ke křesťanům se autorka dostává ještě v práci později.

K této pasáži mám menší připomínku: ráda bych vyslechla, co má autorka b. c. na mysli pod slovem *mnoha* při formulaci na s. 22: *Suetonius ... zařadil glosu ..., která odráží názor sdílený s mnoha jeho současníky ...* Na s. 25 v důležité poznámce 88 bych uvítala konkrétnější vysvětlení než "tato pasáž je obecně intepretována ...", např. v závorce by stačilo uvést aspoň dvě jména zastánců dotyčného názoru.

Ve 4. kapitole ***Jonesova odpověď*** (s. 30-33) upozorňuje A. Holešínská na fakt, že sloveso *subdidit* v Tacitově podání měl Shaw přeložit přesně, v čemž má pravdu, ale hlavně se soustřeďuje místo ve *Skutcích apoštolských* 11, 26 a tvrdí, že se při řeckém označení "v textu *Christianús*" nejednalo pouze o místní užití tohoto označení. Dále upozorňuje na to, že podle Shawa termín *Christianos* nebyl používán až do konce života sv. Pavla, neboť Pavel je označen jako hlava nazorejské sekty (s. 31 b. p.). Avšak podle Jonese není tento fakt směrodatným v tom smyslu, že by název nazorejský byl jediným označením křesťanů. Kromě toho upozorňuje autorka b. p. na to, že Jones právem poukazuje na Shawovu nedůslednost v tom slova smyslu, že Shaw výskyt slova *Christianos* v týchž *Skutcích* (26, 28) považuje za pozdější fikci (Shaw 88, pozn. 71). Podle Jonese není také jisté, že by Plinius "toho o křesťanech příliš nevěděl", jak soudí Shaw; Plinius se podle Jonese vyjadřuje v tom smyslu, že nemá osobní zkušenosti s procesy s křesťany (s. 33). V této kapitole se autorka b. c. staví spíše na Jonesovy pozice.

V 5. kapitole (s. 34-46) ***Historicita Neronova pronásledování na základě podání Klementa Římského, Suetonia a Tacita*** se A. Holešínská zabývá jednotlivými zprávami uvedených autorů. Zde je důležité definitivní rozhodnutí autorky b. p., že v případě Klementa Římského se nejedná o spolehlivé dosvědčení Neronova pronásledování (s. 35). Náležitě kriticky podle mně posuzuje autorka vztah Suetonia (*Nero* 16,2) a Tacita při zprávě o křesťanech - ovlivnění Suetonia Tacitem nepovažuje za prokázané. Na druhé straně možnost, že označení *Christianos/Chrestianos* by se z Antiocheie rozšířilo do zbytku říše včetně Říma (s. 40), je asi přece jen možnost. Přísné posuzování musí platit pro každý názor.

Další otázka se týká velikosti křesťanské komunity v Římě a jejího odlišení od židovské - v tom mají badatelé zřejmě pravdu, že to nebylo snadné. Na druhou stranu autorka b. p. správně poukazuje na to, že Pavlův list byl přece adresován Římanům, že v Římě tedy byla komunita křesťanů (s. 41). Pokud se týká vztahu Tacita a Plinia (s. 43 n.) lze s autorkou b. c. souhlasit až na tvrzení, že procesy s křesťany "*byly nejspíše v Římě stále častější* (s. 44), *avšak zase ne tak běžné ...*" - jak to A. Holešínská dokládá? Dunnův názor by měl být přece jen připojen

verbis expressis. Také se domnívám - jen však domnívám - je nutno být opatrný v tom, co mohlo být vneseno do textu ex post a připustit ve větší míře při veškerém respektu k autorovi možnost ovlivnění názory jeho doby.

Závěr práce (s. 47-48) je přehledný a shrnující, na s. 48 by přece jenom bylo zapotřebí zvážit příliš apodiktické odsouzení Shawových názorů.

Závěr: Téma bakalářské práce je vzhledem k aktuální diskusi o historicitě Neronova zvoleno velmi dobře: Diskuse probíhá dále, neboť Shaw již odpověděl na Jonesovy námitky v dalším článku *Response to Christopher Jones: The Historicity of the Neronian Persecution in New Testament Studies* 64, 2018, 231-242, který A. Holešínská neměla k dispozici.

Toto téma bylo složité a A. Holešínská se s ním vyrovnávala po etapách, zvažovala argumenty jedné i druhé strany, projevila kritické schopnosti a pracovala dobře s poměrně bohatou odbornou literaturou. Bakalářskou práci uspořádala přehledně, formulovala dobře stanoviska sporných stran i svoje, práci sepsala (až na jednu opakovanou gramatickou chybu v českém textu (s. 10 a 42), chybějící čárky před přístavkovým spojením *a to*, ale i jinde, chybu (byť jen jedinou) v německém textu v pozn. č. 8) vcelku velmi dobře. Jen při některých interpretacích by posloužila čtenáři ještě větší hloubka nebo šíře.

V závěru práce je připojena bibliografie použité literatury a je řádně dělena na oddíl *Edice a překlady primární literatury* a *Sekundární literatura*.

Vzhledem k tomu, že chybí rozbor Shawova článku reagujícího na článek Jonesův i vzhledem k tomu, že některá tvrzení jsou připouštěna spíše než opačná, což může A. Holešínská vyvrátit u obhajoby, navrhuji známku (velmi dobrou) velmi dobrou.

V Praze 21. srpna 2019

Prof. PhDr. Bohumila Mouchová